

Osallistumattomuutta ja korkeaa luottamusta: suomalaisten nuorten aikuisten suhde puolueisiin 2000-luvulla

ELINA KESTILÄ-KEKKONEN

ABSTRACT

In the last thirty years, West European political parties have faced several challenges both organisationally and administratively, but particularly in their relationship with the electorate. Simultaneously, several studies have shown that particularly young adults, despite their higher level of education, are the most passive age group in terms of political participation. This paper sets, thus, the political parties against their under 30-year-old electorate and examines their trust in parties. Empirical part proceeds in three steps and is based on the analyses of two data sets, Finnish Youth Survey 2006 and European Social Survey (2006/2007). The results show that antipartyism among young adults is not strongly tied to their socioeconomic background in Finland, and more importantly, the trust in parties among the youth is overall significantly higher than in older age groups. Furthermore, compared to their West European peers, the Finnish youth seems to be one of the most trusting when it comes to political parties

Johdanto

Keskustelu eurooppalaisen puolueinstituution yleisestä heikkenemisestä kiihtyi 1970-luvulla, kun kansalaisten asteittaisesta vieraantumisen puoleista alkoi olla riittävästi empiiristä evidenssiä ja myös liikkuvuuden vaaleissa oli havaittu lisääntyneen voimakkaasti. Vielä 2000-luvullakaan ei ole kuitenkaan saavutettu yksimielisyyttä siitä, mihin puolueiden tehtäviin heikkeneminen on kohdistunut tai kuinka yhtenäisestä ilmiöstä länsieurooppalaisessa mitassa on kyse (Dalton 2002; Webb 2002a; Daalder 1992). Puolueiden perustehtäviin ovat kuuluneet yksilön liittäminen osaksi demokraattista prosessia, kansalaisten kouluttaminen, poliittiseen osallistumiseen kannustaminen, poliittisen eliitin rekrytointi, yksilöiden intressien artikointi ja aggregointi, politiikan toimeenpano sekä demokraattisen hallinnon järjestäminen ja kontrollointi (Key 1964).

Nämä perustehtävät ovat Daltonin ja Wattenbergin (2002) mukaan kärsineet puolueiden kriisistä

hyvin eriaisteisesti. Toisaalta puolueiden rooli hallinnossa on pysynyt lähes muuttumattomana ja puolueet ovat organisaatioina sopeutuneet kohtalaisesti poliittiseen ympäristöönsä, joka on jatkuvassa liikkeessä globalisaation, postmateriaalisten arvojen nousun sekä niihin liittyvän kasvavan yksilöllistymisen paineessa. Toisaalta taas puolueiden rooli äänestäjäkunnassa ja erityisesti niiden merkitys kansalaisten intressien aggregoinnissa on ratkaisevasti heikentynyt, osin erilaisten intressiryhmien määrän lisääntymisen ja osin median kasvaneen roolin seurauksena (ks. esim. Häyhtiö & Rinne 2007). Erityisesti puolueiden jäsenyys houkuttelee kansalaisia yhä vähemmän. Kun vuonna 1970 lähes viides suomalainen äänioikeutettu kuului johonkin puolueeseen, ja vielä vuonna 1980 osuus oli 14.4 prosenttia, vuonna 2006 puolueisiin kuului enää vain 7.8 prosenttia (Mickelsson 2007, 245). Uudet puolueet eivät ole tätä lukua merkittävästi nostaneet ja uudet äänestäjäskupolvet vielä vähemmän: puoluejäsenyys tai politiikka yleensä kiinnostaa yhä harvempaa nuorta aikuista, eikä

moni halua osoittaa puolueelle tukeaan edes vaaleissa.

Tässä artikkelissa tarkastellaan alle 30-vuotiaita suomalaisia nuoria aikuisia ja esitetään kaksi toisiinsa liittyvää tutkimuskysymystä. Ensin selvitetään empiirisesti nuorten aikuisten puoluevastaisuuden sosioekonomisia ja -demografisia määrittäjiä, ja kysytään, mille tasolle ikäkohortin luottamus puolueita kohtaan asetuu sekä suhteessa vanhempiin ikäkohortteihin Suomessa että samaan ikäkohorttiin muissa Länsi-Euroopan maissa. Tavoitteena on toisin sanoen taustoittaa nuorten aikuisten puoluevastaisuutta sekä asettaa se kansalliseen ja kansainväliseen kontekstiin. Toinen, edeltävän analyysin tuloksiin pohjalle rakentava tutkimuskysymys nousee Poguntken (1996, 325) ajatuksesta, jonka mukaan tietyt poliittisen käyttäytymisen piirteet, kuten heikentynyt puolueidentifioituminen, puolueiden pienentynyt jäsenmäärä, kiinnostus eliitinvastaisiin puolueisiin ja laskenut äänestysaktiivisuus indikoivat puoluevastaisuutta. Näistä aggregaattitason indikaattoreista erityisesti viimeinen on nuorten aikuisten poliittisen kiinnittymisen kannalta keskeinen: viimeaikaisissa tutkimuksissa on arvioitu että äänestämättä jättämisestä olisi tulossa ikäkohortin pysyvä ominaisuus Suomessa ja yleisemminkin Länsi-Euroopassa (Blais ym. 2004; Wass 2007; 2008). Äänestysaktiivisuuden lasku on usein kuitenkin vain aggregaattitason indikaattori puoluevastaisuudelle. Artikkeliki pyrkiikin pohtimaan sitä, onko nuorten aikuisten heikko äänestysaktiivisuus sidoksissa heidän puolueita kohtaan tuntemaansa luottamukseen yksilötasolla.

Johdantoa seuraa lyhyt käsittekeskustelu puoluevastaisuudesta, sen (väitetyistä) indikaattoreista ja nuorten aikuisten sijoittumisesta tähän ilmiökenttään. Empiirinen osuus on kolmiportainen ja perustuu kahden aineiston analyysiin. Aluksi luodaan katsaus vuoden 2006 Nuorisobarometriin (FDS2217) ja 15–29-vuotiaiden puoluevastaisuuteen vaikuttaviin sosioekonomisiin ja -demografisiin taustatekijöihin, jonka jälkeen nuorten aikuisten havaittu puoluevastaisuus asetetaan kansalliseen kontekstiin vertaamalla sitä muiden ikäkohorttien tasoon European Social Survey (ESS 2006/2007) -aineistossa. Tämän jälkeen kymmenen Länsi-Euroopan maan ESS 2006/2007 aineistojen avulla tarkastellaan suomalaisten nuorten aikuisten keskimääräistä luottamusta puolueisiin kansainvälisessä vertailussa. Lopuksi nuorten ja

puolueiden suhteesta keskustellaan tulosten valossa yksityiskohtaisemmin.

Nuorten puoluevastaisuus ja luottamus puolueisiin

Puoluevastaisuutta ja sen mahdollista vahvistumista on lähestytty vaihtelevista näkökulmista. Toisaalta on korostettu kokonaisvaltaista demokraattisen poliittisen järjestelmän murrosta, toisaalta keskitytty nopeampitahtiin poliittisten suhdanteiden muutoksiin (Pekonen 1997, 14). Merkittäviä muutoksia asenteissa puolueita kohtaan alkoi Pekosen (1997, 17–18) mukaan ilmetä Suomessa 1990-luvun alkupuolella, jolloin myös ehdokaskeskeinen äänestäminen lisääntyi voimakkaasti erityisesti nuorten keskuudessa. Myös edustajan ja edustettavan rajasta on tullut entistä häilyvämpi, sillä edustajilla ei enää ole niin kiinteää suhdetta vaalipiiriinsä kuin ennen. Kritiikki ja tyytymättömyys kohdistuvat siten kasvavassa määrin instituutioon, siihen mitä poliitikko tai puolue edustaa (ks. Goodin 2008, 210).

Puoluevastaisuuden käsitettä sinällään voidaan tarkastella kahdella tasolla: sekä kansalaisten ja eliitin näkökulmista että niiden interaktiona (Poguntke 1996, 324). Eliittitasolla kritiikki kohdistuu puolueiden nykyrooliin moderneissa demokratioissa (ts. puolueet estävät yhteisen hyvän tai kansan tahdon toteutumisen): tähän kritiikkiin perustuu myös monen oikeistopopulistisen puolueen nousu Länsi-Euroopassa 1970-luvulta alkaen (ks. esim. Kitschelt 1995; Mudde 2007). Kansalaisten tasolla kriittisen arvioinnin kohteena ovat puolueiden rooli, tehtävät sekä suoriutuminen. Kuitenkin sekä eliitin että kansalaisten keskuudessa on merkittäviä eroja puoluevastaisuuden ankaruudessa. Maltillisemmän näkemyksen mukaan – jota myös tässä artikkelissa tarkastellaan – puolueilla on keskeinen rooli moderneissa demokratioissa, mutta niiden suoriutumista kritisoidaan.

Poliittisen luottamuksen käsite puolestaan lähtee yksilötasolla ajatuksesta, jonka mukaan kansalaisyhteiskunta arvioi demokraattisia instituutioita päättääkseen, käyttäytyvätkö ne sen normatiivisten odotusten mukaisesti huolimatta siitä, että instituution yksittäisiä toimijoita ei jatkuvasti tarkkailla (esim. Schmitt & Holmberg 1995). Näin luottamus eroaa käsitteenä myös poliittisesta tyytyväisyydestä, joka ilmenee pääosin asennoitumisena politiikan konkreettisempiin tuotoksiin (Grönlund & Se-

tälä 2007). Luottamuksen käsite liittyy tiiviisti järjestelmän responsiivisuuteen, vaikka Gunthorsdottir, McCabe ja Smith (2002, 50) muistuttavatkin luottamuksen perustuvan vain *oletukseen* vastaavuudesta eikä mitään takeita sen toteutumisesta ole. Eastonin (1965; 1975) klassisessa luokittelussa poliittinen luottamus on eräs järjestelmän diffuusoin kannatuksen suhteellisen kestävä muoto ja suuntautuu perustavanlaatuisemmin siihen mitä järjestelmä edustaa (Easton 1975, 444–445, vrt. Lane 1978). Yksilön näkemyksen hänen vaikutusvallastaan poliittiseen prosessiin voidaan ajatella taas olevan spesifimpää ja lyhytaikaisempaa. Spesifin kannatuksen puute heijastuu tiettyjen poliittisten auktoriteettien ja instituutioiden sekä joidenkin erityisten politiikkatekojen, kuten vaalilupausten täyttämisen tai politiikkaohjelmien toteuttamisen kritiikkiin (ks. Bara 2005; Listhaug 1995). Kriittisyyttä poliittista järjestelmää kohtaan voidaan toki pitää terveen demokratian keskeisenä piirteenä (esim. Nye 1997, 5; Listhaug & Wiberg 1995), mutta tärkeämpää puoluedemokratian toiminnan kannalta on nk. ‘diffuusi puoluevastaisuus’, jolloin puolueet joko ohitetaan välittävinä instituutioina tai luottamus niihin on merkittävästi heikentynyt. Kehitys voi johtaa aluksi vieraantumiseen puoluejärjestelmästä, mutta lopulta myös nakertaa poliittisen regiimin diffuusia kannatusta (Miller & Listhaug 1990, 385).

Suomessa demokratian uskotaan toimivan regiiminä kohtalaisen hyvin, eikä diffuusoin kannatuksen näkökulmasta siis suurta ongelmaa näytä olevan. Mattilan ja Sänkiähon (2006, 79–80) tutkimus osoittaa kuitenkin että poliittiset instituutiot menestyvät muita instituutioita heikommin vertailtaessa eri instituutioihin kohdistuvaa luottamusta Suomessa. Poliisin nauttiessa instituutioista suurinta luottamusta vertailussa pärjäävät heikommin europarlamentti ja poliitit, ja äänestämättä jättäneiden keskuudessa jälkimmäisiin kohdistuva epäluottamus on erityisen voimakasta. Kritiikki puolueita kohtaan oli kasvussa erityisesti 1980-luvulta aina 1990-luvulle, mutta on heikentynyt 2000-luvun alkupuolella. Vaikka enemmistö katsoo, että puolueiden ja tavallisten ihmisten ongelmien välillä on kuilu, suurin osa kuitenkin löytää kysyttäessä puolueen, jonka uskoo ajavan omaa etuaan. (em. 81, 87). Aiempi tutkimus on sen sijaan osoittanut suomalaisten nuorten aikuisten luottamuksen poliittikkoihin ja kunnallisiin päätöksentekoinstituutioihin olevan melko alhaista, ja lisäksi vain noin

puolet nuorista on ilmaissut olevansa kiinnostuneita politiikasta. Tendenssi on laskeva: viimeisen kymmenen vuoden aikana poliittinen kiinnostus on laskenut lamakauden 50 prosentista 47 prosenttiin. Lisäksi, vaikka muihin EU15-maihin verrattuna suomalaisten nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan on melko keskitasoa, Pohjoismaiden välisessä vertailussa he sijoittuvat viimeiseksi (Martikainen & Fredriksson 2006, 32–3, 46; ks. myös Paakkunainen & Myllyniemi 2007, 11–2).

On kuitenkin hyvin vaikeaa arvioida, kuten Nye (1997, 8) toteaa, millä kriteereillä nuoret ja kansalaiset yleensä arvioivat puolueiden ja poliittisen järjestelmän suoriutumista: onko kyse suoriutumisesta suhteessa omiin odotuksiin, muihin valtioihin ja yhteiskuntiin vai järjestelmän aiempiin tuloksiin? Lisäksi Poguntken (1996, 325) mukaan useita poliittisen käyttäytymisen aggregaattitason piirteitä, kuten heikentynyttä puolueidentifioitumista, laskenutta äänestysaktiivisuutta ja puolueiden pientynyttä jäsenmäärää voidaan käyttää indikoimaan puoluevastaisuutta. Samoin äänestäjien kasvavaa kiinnostusta nk. eliitin vastaisiin puolueisiin on pidetty puoluevastaisuuden mittarina. Siirryttäessä näistä aggregaattitason mittareista yksilötasolle herää kuitenkin kysymys niiden luotettavuudesta indikaattoreina. Poguntke ja Scarrow (1996, 257) myöntävätkin että empiirisen linkin löytäminen puoluevastaisuuden ja poliittisen käyttäytymisen välille on haasteellista, sillä ensimmäinen perustuu teoretisoinnille puolueista yleensä sekä asennoitumisesta niihin.

Puoluevastaisuuden indikaattorin valinnalla on ilmiöalueen tutkimuksessa keskeinen merkitys. Mikäli noudatamme Poguntken (1996) ajatusta heikentyneestä äänestysaktiivisuudesta puoluevastaisuuden keskeisenä indikaattorina, nuorten ja puolueiden suhde näyttäytyy konfliktisena. Nuoret aikuiset ovat kaikkein passiivisimpia äänestäjiä Suomessa ja yleisemminkin Euroopassa: Fieldhousen, Tranmerin ja Russellin (2007) mukaan 18–24 vuotiaiden äänestysaktiivisuus oli keskimäärin 21 prosenttia muuta äänestäjäkuntaa alhaisempaa, eikä nuorten äänestysaktiivisuus yhdessäkään tutkittavassa Euroopan maassa kohonnut kokonaisäänestysprosenttia korkeammaksi. Tämä passiivisuus on ristiriitaista ajateltaessa ikäkohortin keskimääräistä korkeampaa koulutustasoa suhteessa vanhempiin kohortteihin – koulutuksen kun on havaittu useissa tutkimuksissa lisäävän sekä poliittista osallistumista, subjektiivista kansalaispätevyyttä

että poliittista kiinnostusta ja tietotasoa (ks. esim. Gray & Caul 2000, 1091–1092; Leighley & Nagler 1992, 718–719; Grönlund ym. 2005, 117–118). Siksi onkin pohdittava, näyttäytyykö nuorten aikuisten ja puolueiden suhde samanlaisessa valossa, mikäli puoluevastaisuuden indikaattorina käytetään luottamusta puolueisiin. Kausaalisuhteen voidaan nimittäin olettaa myös kulkevan poliittisesta luottamuksesta (l. asenteesta) poliittiseen käyttäytymiseen ja näin ollen puoluevastaisuuden tulkitseminen vaalikäyttäytymisen indikaattoreiden kautta kuvaisi sitä varsin huonosti. Esimerkiksi Grönlundin ja Setälän (2007) tutkimus osoittaa, että heikentynyt luottamus parlamenttiin ja tyytymättömyys demokratiaan selittää merkittävästi alhaista äänestysaktiivisuutta, mutta luottamuksella poliittikkoihin ja tyytymättömyydellä hallitukseen ei ole merkittävää vaikutusta. Koska puolueisiin kohdistuva kritiikki liittyy yleensä pääosin niiden rooliin kansalaisyhteiskunnan välittävinä instituutioina (Poguntke 1996; Poguntke & Scarrow 1996, 257–258, 260), puoluejärjestelmän tai puolueiden vahvuutta olisi parempi arvioida tarkastelemalla sitä, kuinka hyvin ne ovat ankuroituneet kansalaisyhteiskuntaan, ts. niiden diffuusoin kannatuksen ja erityisesti niihin kohdistuvan luottamuksen kautta.

Aineistot ja menetelmät

Tutkimuksen empiirinen osa on kolmiportainen. Nuorten puoluevastaisuuteen vaikuttavia taustatekijöitä tarkastellaan Nuorisobarometri 2006 – aineistossa (FSD2217). Vaikka Nuorisobarometrien muuttujavalikoima on European Social Surveyn (2006/2007) ja esimerkiksi Eduskuntavaalitutkimus 2003 – aineiston (FSD1260) valikoimaa selkeästi suppeampi, ESS 2006/2007 sisälsi 15–29-vuotiaita vastaajia 395 kappaletta ja Eduskuntavaalitutkimus 2003 vain 295 kappaletta. Sen sijaan Nuorisobarometriin 2006 vastasi 1900 alle kolmekymmenvuotiaasta. Verrattaessa kuitenkin nuorten aikuisten puoluevastaisuuden tasoa vanhempien ikäryhmien tasoon kattavan ESS 2006/2007 -aineiston käyttäminen on välttämätöntä. Lopuksi 15–29-vuotiaiden suomalaisten puoluevastaisuutta verrataan vielä vastaaviin ikäryhmiin yhdeksässä Länsi-Euroopan maassa.

Tarkasteltaessa nuorten aikuisten puoluevastaisuuteen vaikuttavia taustatekijöitä sekä vertailtaessa eri ikäryhmien puoluevastaisuutta kansallisella tasolla analyysimenetelmänä käytetään logistista

regressioanalyysia. Ensimmäisessä analyysissa muuttuja ‘Kuinka paljon luotat seuraavien instituutioiden toimintaan: Poliittiset puolueet’ on koodattu dikotomiseksi (vähän tai ei lainkaan = 0, jonkin verran tai paljon = 1) ja asetettu vasten sosioekonomista taustaa mittaavia tekijöitä (sukupuoli, ikäryhmä (15–19, 20–24, 25–29), koulutus (ammattilinen perustutkinto, ammattikorkeakoulututkinto, yliopistotutkinto, ei mitään mainituista) sekä suuralue (Uusimaa, Etelä-Suomi, Itä-Suomi, Länsi-Suomi, Pohjois-Suomi)). Kategoristen muuttujien koodauksessa käytetään kaikissa analyyseissa nk. efektikoodausta (ts. indikaattorikoodausta). Efektikoodaus muistuttaa pitkälti dummymuuttujakoodausta, paitsi että se on tulkinnaltaan suoraviivaisempi, jos selkeää teoriapohjaista referenssikategoriaa ei ole. Regressiokertoimet tulkitaan tällöin poikkeamina kaikkien kategorioiden keskiarvosta, ei poikkeamina referenssikategoriasta.¹

Ensimmäisen analyysin kertoimien tulkinta tehdään odds ratio (OR) -suureen (ristitulosuhde) avulla. Ristitulosuhteessa tietyn tapahtuman toteutumisen todennäköisyyttä verrataan todennäköisyyteen, että tapahtuma ei toteudu. Ristitulosuhde 1 merkitsee sitä, että tapahtumat ovat yhtä todennäköiset. Jos sen sijaan ristitulosuhde on esimerkiksi iän selittäessä luottamusta puolueisiin 1.023 (1.1023 prosenttia siitä, että tapahtumat yhtä todennäköiset), jokaisen ikävuoden voidaan odottaa kasvattavan todennäköisyyttä luottaa puolueisiin keskimäärin 2.3 prosentilla. Toisessa analyysissa luottamusta puolueisiin on mitattu kysymyksellä: ‘Kertokaa asteikolla nollasta kymmeneen, kuinka paljon henkilökohtaisesti luotatte seuraavaksi luetteleemiini tahoihin. Nolla tarkoittaa sitä, että ette luota ollenkaan kyseiseen tahoon ja 10 sitä, että luotatte erittäin vahvasti kyseiseen tahoon: Poliittiset puolueet’. Residuaalien tarkastelu osoittaa, että niiden jakauma soveltuu lineaarisen monimuuttujaregression (OLS) käyttöön.

Ensimmäisessä mallissa luottamus puolueisiin asetetaan vasten sosioekonomisia taustamuuttujia: sukupuoli (mies = 0, nainen = 1), ikäryhmä (15–29, 30–45, 46–60, 61–75, yli 76 vuotta), koulutus (vuosina) ja alue (Etelä-Suomi ja Ahvenanmaa, Länsi-Suomi, Itä-Suomi, Pohjois-Suomi). Toisessa mallissa lisätään kontrolloimista varten poliittiset taustamuuttujat: poliittinen kiinnostuneisuus (vähän tai ei lainkaan kiinnostunut = 0, hyvin tai melko kiinnostunut = 1)², puolueidentifioituminen (ei = 0, kyllä = 1)³, sisäinen kansalaispätevyys (heik-

ko = 0, vahva = 1)⁴ sekä sosiaalinen luottamus⁵. Kolmannessa analyysissä Suomen aineistolla suoritettu lineaarinen regressio toistetaan yhdistämällä kymmenen maan (Alankomaat, Belgia, Itävalta, Iso-Britannia, Norja, Ranska, Ruotsi, Saksa, Suomi, Tanska) aineistot yhdeksi. Yhdistetty aineisto on painotettu kunkin maan väkiluvun mukaan. Kansallisen analyysin muuttujiin lisätään maakoh-
taiset dummymuuttujat, jotka on efektikoodattu.

Tulokset

Ensimmäinen analyysi osoittaa, ettei sosioekonomisilla taustatekijöillä näytä olevan juurikaan selitysvoimaa tarkasteltaessa nuorten aikuisten luottamusta puolueisiin. Ainoastaan tutkinnon puuttuminen näyttäisi lisäävän luottamusta jonkin verran: kaikkien ryhmien keskiarvoon verrattuna tutkintoa suorittamattomat luottavat noin 1.3 kertaa todennäköisemmin puolueisiin. Ikäryhmien välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa, joskin ristitulosuhteet vihjaavat 15–19-vuotiaiden hieman keskimääräistä positiivisempaan asenteeseen (OR = 1.063). Kuulumisen tähän kategoriaan voidaan siis ajatella kasvattavan puolueisiin luottamisen todennäköisyyttä keskimäärin 6.3 prosenttia. Alueellisia eroja luottamuksessa ei 15–29-vuotiaiden keskuudessa näytä olevan.

Toisen regressioanalyysin täydestä mallista (Malli 2), eli verrattaessa nuorten aikuisten puoluevastaisuuden tasoa vanhempien ikäryhmien tasoon kansallisessa kontekstissa, samalla kontrolloiden poliittinen tausta ja sosiaalinen luottamus, selviää, että 15–29-vuotiaat luottavat puolueisiin merkitsevästi enemmän sekä verrattuna kaikkien ryhmien keskiarvoon että kaikkiin muihin ikäryhmiin ($\beta = .787$). 30–45-vuotiaiden ja yli 76-vuotiaiden ryhmät eivät juuri poikkea keskiarvosta, kun taas 46–60- ja erityisesti 61–75-vuotiailla luottamus puolueisiin vaikuttaisi keskimääräistä heikommalta ($\beta = -.352$, $\beta = -.501$). Kontrolloituessa vastaajan poliittinen tausta sekä henkilön yleinen sosiaalinen luottamus, koulutus menettää merkityksensä puolueisiin kohdistuvan luottamuksen selittäjänä. Alueellisia eroja ei puoluevastaisuuden suhteen ole löydettävissä myöskään kaikki ikäryhmit sisältävässä aineistossa. Sen sijaan kontrollimuuttujista jokainen nousee merkitseväksi, ja niiden suunta on odotetun kaltainen.⁶

Kolmas analyysi vahvistaa osin aiempien analyysien tulokset mutta tuo niihin myös uutta. Tar-

Taulukko 1. 15–29-vuotiaiden suomalaisten nuorten luottamus puolueisiin. Logistinen regressioanalyysi.

		β	OR	
Vakio	–	.055 (.090)	1.057	
	–			
Sukupuoli	mies = 0, nainen = 1	.044 (.095)	1.045	
	Ikäluokka	15–19-vuotiaat	.062 (.079)	1.063
		20–24-vuotiaat	.000 (.068)	.999
	25–29-vuotiaat	–.061 (.080)	.941	
Tutkinto	ammattil. perustutkinto	–.129 (.097)	.879	
	amk tutkinto	.112 (.135)	1.118	
	yliopistotutkinto	–.224 (.144)	.799	
	ei mitään mainituista	.241 (.097)	1.273*	
Alue	Uusimaa	–.002 (.086)	.998	
	Etelä-Suomi	–.054 (.093)	.947	
	Itä-Suomi	–.073 (.110)	.930	
	Länsi-Suomi	.015 (.088)	1.015	
	Pohjois-Suomi	.115 (.112)	1.057	
Nagelkerke R2		.015		
Oikein ennustetut tapaukset (%)		55.90%		
N		1857		
N.B. estimaattien keskivirheet ovat suluissa				
*p < .05				

kasteltaessa täyttä mallia (Malli 3) osoittautuu, että yhdistetyssä ja painotetussa aineistossa nuorten aikuisten ikäryhmien välillä ei näyttäisi olevan merkitseviä eroja. Kaikkein nuorin ikäryhmä (15–19-vuotiaat) on muita ikäryhmiä luottavaisempi puolueiden suhteen ($\beta = .300$), kun taas 20–24-vuotiaiden ryhmä lähenee ryhmien keskiarvoa ($\beta = -.097$) ja vanhin ikäryhmä, 25–29-vuotiaat, luottaa puolueisiin kaikkein vähiten. Lisäksi nuoret naiset suhtautuvat nuoria miehiä positiivisemmin puolueisiin, ja koulutusvuodet lisäävät hieman kriittistä suhtautumista. Poliittiset kontrollimuuttujat ovat kaikki merkitseviä selittäjiä, ja käyttäytyvät oletetun mukaisesti myös tässä mallissa. Maiden tarkas-

Taulukko 2. 15–29-vuotiaiden suomalaisten nuorten luottamus puolueisiin verrattuna vanhempiin ikäryhmiin. Lineaarinen regressioanalyysi.

	Malli 1	Malli 2
Vakio	4.624*** (.170)	1.908*** (.222)
Sukupuoli	-.048 (.097)	.052 (.090)
Ikäluokka		
15–29-vuotiaat	.524*** (.099)	.787*** (.091)
30–45-vuotiaat	-.297** (.103)	-.062 (.094)
46–60-vuotiaat	-.379*** (.091)	-.352*** (.082)
61–7 -vuotiaat	-.406*** (.100)	-.501*** (.091)
yli 76 vuotiaat	.558*** (.151)	.129 (.139)
Koulutus	.039** (.013)	-.015 (.012)
Alue		
Etelä-Suomi ja Ahvenanmaa	-.008 (.075)	-.080 (.068)
Länsi-Suomi	.094 (.086)	.058 (.078)
Itä-Suomi	-.135 (.106)	-.054 (.096)
Pohjois-Suomi	.050 (.114)	.075 (.103)
Poliittinen kiinnostuneisuus		.668*** (.096)
Puolueidentifioituminen		.804*** (.091)
Sisäinen kansalaispätevyys		.271* (.117)
Sosiaalinen luottamus		.355*** (.024)
Adj. R2	.037	.214
N	1855	1855

N.B. estimaattien keskivirheet ovat suluisia
*p < .05, **p < .01, ***p < .001

Taulukko 3. 15–29-vuotiaiden länsieurooppalaisten nuorten luottamus puolueisiin: kymmenen maan vertailu. Lineaarinen regressioanalyysi.

	Malli 1	Malli 2	Malli 3
Vakio	3.732*** (.168)	2.347*** (.177)	2.805*** (.177)
Sukupuoli	.105 (.065)	.261*** (.061)	.231*** (.059)
Ikäluokka			
15–19-vuotiaat	.298*** (.051)	.269*** (.048)	.300*** (.047)
20–24-vuotiaat	-.093* (-.037)	-.081 (.043)	-.097* (.042)
25–29-vuotiaat	-.206*** (-.081)	-.188*** (.046)	-.203*** (.045)
Koulutus	.011 (.012)	-.038** (.012)	-.028* (.012)
Poliittinen kiinnostuneisuus		.380*** (.068)	.337*** (.066)
Puolueidentifioituminen		.472*** (.066)	.371*** (.065)
Sisäinen kansalaispätevyys		.188* (.079)	.267 ** (.077)
Sosiaalinen luottamus		.287*** (.014)	.249*** (.014)
Alankomaat			.760*** (.122)
Belgia			.515*** (.129)
Iso-Britannia			-.273*** (-.074)
Itävalta			-1.382*** (.136)
Norja			-.198 (.193)
Ranska			-.688*** (.075)
Ruotsi			.080 (.146)
Saksa			-.689*** (.069)
Suomi			.975*** (.184)
Tanska			.899*** (.226)
Adj. R2	.009	.133	.192
N	4086	4086	4086

N.B. estimaattien keskivirheet ovat suluisia
*p < .05, **p < .01, ***p < .001

telu tuo esiin kiinnostavia tuloksia (verrattaessa maita yksittäin kaikkien vastaajien keskiarvoon). Positiivisimmin puolueisiin suhtautuvat nuoret Suomessa ($\beta = .975$), Tanskassa ($\beta = .899$), Alankomaissa ($\beta = .760$) sekä Belgiassa ($\beta = .515$). Keskimääräistä negatiivisemmat asenteet puolueisiin on nuorilla aikuisilla Saksassa ($\beta = -.689$), Ranskassa ($\beta = -.688$) ja hieman vähemmässä

määrin Isossa-Britanniassa 16 ($\beta = -.273$). Norjan ja Ruotsin nuorten puoluevastaisuus on eurooppalaisessa mitassa hyvinkin keskimääräistä.

Kuten jo ensimmäinen, Nuorisobarometriin 2006 kohdistunut analyysi antoi viitteitä, sosioekonomiset tekijät eivät näyttäydä jälkimmäisissäkään analyyseissa voimakkaina selittäjinä: toisessa analyysissä sukupuoli, ikäluokka, koulutus ja alueelliset erot kykenevät selittämään vain 3.7 prosenttia puolueisiin kohdistuvan luottamuksen vaihtelusta Suomessa, kun taas kymmenen Euroopan maata sisältävässä yhdistetyssä ja painotetussa aineistossa sukupuolella, ikäluokalla ja koulutuksella päästään vain alhaiseen 0.9 selitysprosenttiin.

Johtopäätökset

Sekä Suomen sisäinen että Euroopan-laajuinen vertaileva analyysi osoittavat, että nuorten keskuudessa sosioekonomiset tekijät eivät näyttele puolueisiin kohdistuvassa luottamuksessa merkittävä roolia, eikä alueellisia eroja havaittu tarkastellussa aineistossa. Keskeinen havainto sen sijaan on, että alle 30-vuotiaat suomalaiset nuoret aikuiset luottavat yhtenä ryhmänä tarkasteltuna merkittävästi enemmän puolueisiin kuin vanhemmat ikäryhmät. Tämän tuloksen ristiriita nuorten verrattain alhaisen äänestysosallistumisen, heikentyneen poliittisen kiinnostuksen ja vähäisen puoluejäsenyyden kanssa on kiinnostava. Suomalaisen nuorten poliittinen osallistuminen, toisin kuin Poguntke (1997) väittää, näyttäisi kuvaavan heidän puoluevastaisuuttaan huonosti.

Yleisesti ottaen nuorten aikuisten ja vanhempien ikäryhmien väliseen kuiluun poliittisessa osallistumisessa on esitetty pääosin kolmenlaisia syitä (ks. Quintelier 2007, 165–166). Ensinnäkin elämäkaariefektin vaikutuksesta nuorilla on vähemmän syitä osallistua: heillä ei ole omistusasuntoa, pysyvää asuin- tai työpaikkaa, tai lapsia, jotka todennäköisemmin sitouttaisivat heidät myös poliittiseen osallistumiseen. Lisäksi keski-ikäisten puolueidentifioituminen on voimakkaampaa ja poliittista kokemusta on kertynyt enemmän osallistumisen pohjaksi (Strate ym. 1989, 444). Elämäkaariefektin vaikutuksen poliittiseen osallistumiseen ollessa kuitenkin vain väliaikaista ja muuttuvaa nuoren omaksumessa aikuisrooleja, sukupuoliefektiteoriat vihjaavat, että alhainen poliittinen osallistuminen saattaa jäädä ikäryhmän pysyväksi ilmiöksi (ks. Blais ym.; Wass 2007; 2008; Martikainen &

Wass 2002). Uusien poliittisen osallistumisen muotojen houkuttelevuus on myös osaltaan saanut nuoret kääntämään selkensä aiempien sukupolvien ja vanhempien ikäryhmien perinteiselle poliittiselle osallistumiselle, kuten äänestämiseen ja puoluejäsenyydelle. Kolmanneksi nuorten poliittiset asenteet poikkeavat vanhempien ikäryhmien asenteista. Nuoret ovat poliitikasta vähemmän kiinnostuneita, ja myös heidän luottamuksensa poliittiseen prosessiin on alhaisempi. Quintelier (2007, 176–7) kuitenkin väittää, että elämäkaariefekti selittää vain osin nuorten poliittista passiivisuutta: tärkeämmäksi selittäjäksi nousee yksilön saavuttama koulutustaso. Nuoret aikuiset sitoutuvat herkemmin uuden poliittisen osallistumisen muotoihin, mutta heidän luottamuksensa poliittisiin instituutioihin tai kiinnostuksensa politiikkaan ei juuri eroa vanhempien ikäryhmien tasosta. Yleisesti ottaen vaikuttaisi siltä, että nuoren aikuisen poliittiseen sosiaalistumiseen ja osallistumiseen tapaan vaikuttavat samanaikaisesti sekä politiikan näkyvyys lapsuuden ja nuoruuden kasvuympäristössä, eli osallistumisen perinteen siirtyminen sukupolvelta toiselle että sosiaalisen vuorovaikutuksen verkostot (esim. sukupolven sisällä) (Grönlund ym. 2005, 117–118). Nuorten aikuisten kohdalla heikko tietoisuus vertaisryhmän poliittisista mielipiteistä saattaa jopa aiheuttaa harhaisia käsityksiä siitä, miten oma ikäryhmä osallistuu poliittisesti aggregaattitasolla, mikä todennäköisesti liittyy yhteiskunnan yksilöllistymiskehityksestä johtuvaan verkostojen irrallisuuteen (em.).

Eräs, tosin käsillä olevalla aineistolla empiirisesti testaamattomissa oleva hypoteesi koskeekin äänestysaktiivisuuden muutoksia selittävää elämäkaariefektiä: voidaanko olettaa, että efekti toimii puoluevastaisuuden suhteen vastakkaiseen suuntaan? Toisin sanoen; mitä runsaammin toimijalle on kertynyt ikääntymisen mukanaan tuomaa kokemusta poliittisesta järjestelmästä, mitä kykeneväisempi hän on osallistumaan sen toimintaan ja mitä enemmän politiikan agendalle nousee omaa elämää läheisesti koskettavia asiakysymyksiä, sitä enemmän hän myös pyrkii esittämään siihen kohdistuvia vaateita. Kuitenkin pettymykset peräkäisten hallitusten kykyyn vastata näihin vaateisiin kumuloituvat ja saattavat lopulta vähentää hänen luottamusta puolueisiin merkittävästi. Samanaikaisesti kuitenkin, kuten Plutzer (2002, 42–45, 54) toteaa, vanhemmissa ikäryhmissä myös äänestämisen normi on verraten tiukempi. Nuorille aikuisille

äänestäminen saattaa olla vain yksi osallistumisen (yksilöllinen) vaihtoehto muiden joukossa (vrt. Martikainen & Wass 2002). Hoikkalan ja Pajun (2002) mukaan nuorten aikuisten sosialisatioprosessia leimaakin kuluttaminen ja kilpailu, josta Wass (2007) on johtanut ajatuksen että nämä ideologiat ovat integroituina myös heidän poliittiseen osallistumiseensa. Siksi kuilu heidän poliittiseen osallistumisen ja kohtalaisen vahvan puolueisiin kohdistuvan luottamuksen välillä ei ehkä olekaan niin syvä kuin ensi näkemältä vaikuttaisi. Kuten Paakkunainen ja Hoikkala (2007, 139–140) toteavat, nuorten aikuisten suhtautuminen puolueisiin on vanhempia ikäryhmiä kevyempää. Sitä ei voida kuvata jyrkkänä *on/off* – suhteena vaan leimaa-antavaa on individualistinen kollektiivisuus, jossa puolueiden äänestäminen ja niiden järjestämä toiminta nähdään yhtenä osallistumisen vaihtoehtona ja valintana muiden joukossa, eikä pitkäaikaista sitoutumista kollektiiviin sinällään pidetä keskeisenä.

Vuoden 2007 vaalitutkimus osoitti, että poliittista tyytymättömyyttä esiintyy erityisen paljon Perussuomalaisten mutta myös Vasemmistoliiton kannattajien keskuudessa (Paloheimo 2008, 53). Nuorten osuus on näiden puolueiden kannattajakunnissa verraten pieni. Paakkunaisen ja Myllyniemen (2007, 59–62) kyselytutkimuksen mukaan sekä Keskustan että Kokoomuksen kannatus oli alle 30-vuotiaiden keskuudessa 23 prosentin luokkaa, ja sosialidemokraatteja ja vihreitä kannatti molempia 20 prosenttia. Ehdokas oli yli puolelle vastaajista selkeästi puoluetta tärkeämpi äänestyspäätöstä tehtäessä, ja tendenssi on voimistuva.

Toisaalta suurin osa nuorista ei katso kannattavansa mitään puoluetta, ja puolueisiin identifioituvistakin kolmannes olisi valmis vaihtamaan kantansa (em.). Martikaisen ja Fredrikssonin (2006, 63) tutkimus esittää, että vaikka politiikan perinteet murtuvat ja populismi ja kaupallisuus ovat vallalla, vanhat vedenjakajat, kuten pääoman ja työn klassinen ristiriita ovat edelleen nuorten aikuisten keskuudessa poliittisen mobilisaation käyttövoima (ks. myös Rätty 2000, 63–68). Tutkimus luokittelee pääkaupunkiseudun 18–30-vuotiaat nuoret aikuiset ideologisesti punavihreään uusvasemmistoon (myönteinen suhtautuminen sosiaalivaltioon, markkinaliberalismin kritiikki, yhteiskunnan luokaluonteen korostaminen, anti-autoritaarisuus, ulkomaalaismyönteisyys ja ympäristösuojelu), liberaaliin individualistiseen oikeistoon (sosiaalisen

liberalismin ja markkinaliberalismin, kansainvälisyys), hiljaiseen enemmistöön (keskiarvomielipiteet), uuskonservatiiviseen reaktioon on (yhteiskunnan luokaluonteen ja kollektiivisen vastuun korostaminen, markkinaliberalismi ja autoritaarisuus) ja markkinaliberaaleihin (liberaali suhtautuminen maahanmuuttajiin sekä 'kurin ja järjestyksen' – kysymyksiin, kritiikki sosiaalivaltiota kohtaan). Kansainvälisessä vertailussa suomalaisnuoret näyttäytyvät ideologisesti maltillisina: Paakkunaisen (2007) EUYOUNGPART -aineistoon perustuvan tulkinnan mukaan suomalaisten nuorten aikuisten asenteet esimerkiksi maahanmuuttajakysymyksessä ovat huomattavasti liberaalimmat kuin kahdeksan Euroopan maata kattavassa aineistossa keskimäärin, ja tulonjakomyönteisyys on samoin kohtalaisen vahvaa. Sen sijaan tasa-arvokysymykset, liberaali veropolitiikka ja globaali anti-liberalismi eivät saa suomalaisnuorten keskuudessa voimakasta kannatusta: selitystä maltillisuuteen voidaan hakea nuorten homogeenisestä sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustasta sekä julkisen ja yksityisen sektorin yleisestä kompromissista.

Nuoret aikuiset eivät ole siten yhtenäinen ja puolueille helposti mobilisoitava joukko, vaan ideologisesti hajanainen ja erityisesti arvoyhdistelmiltään kirjava. Voisiko siis ideologinen pirstaloituminen osaltaan selittää heikon äänestysaktiivisuuden ja verraten korkean puolueisiin kohdistuvan luottamuksen ristiriitaa? Vaikka nuorten arvomaailmaa leikkaavia poliittisia vedenjakajia on paljon eikä poliittista kotia välttämättä löydy vaaleissa kilpailevista puolueista, ei tämä välttämättä tarkoita heidän vieroksuvan puolueita instituutioina. Samoin nuorten aikuisten rooliodotukset puolueita kohtaan voivat olla selvästi kevyemmät. Pitkälti kartelli puolueiden aikana politiikkaan sosiaalistuneiden alle 30-vuotiaiden ennakkokäsitykset sekä äänestäjän ja puolueen toivottavasta suhteesta että puolueiden roolista yhteiskunnan edunvalvojina saattavat olla huomattavan erilaiset kuin massapuolueiden ajan kokeneiden sekä poliittisen 1960- ja 1970-luvun eläneiden vanhempien ikäryhmien. Koska kartellipuolueen suhde valtioon on keskeinen, jäsenten rooli on heikko sekä vaalityössä että puoluehoituksen turvaajana (Katz & Mair 1995)⁷. Äänestämisen normin heikentyminen nuorten keskuudessa voi siten myös tarkoittaa asioiden hoitamisen voimakkaampaa siirtämistä puolueiden käsiin ja siirtymistä politiikan passiiviseksi tarkkailijaksi myös vaali-instituution suhteen.

Quintelierin (2007, 177) mukaan nuorten käsitys politiikasta on kapea, ja käsittää vain formaalin politiikan, joka on suhteessa omaan elämään ja elämänvaiheeseen irrelevanttia. Toisaalta nuorten aikuisten poliittinen aktiivisuuden muodot eivät vielääkään poikkea radikaalisti vanhempien ikäryhmien vastaavista – vaikka sinällään osallistumisen muodot ovat laajentuneet – ja lisäksi konventionaalinen ja epäkonventionaalinen poliittinen osallistuminen tapaavat myös kasaantua nuoren kompetenssin (Peltola 2007, 96) ja mitä todennäköi-

simmin myös hänen omaamansa sosiaalisen pääoman mukaan. Toisaalta, kuten Forbrig (2005: 12–13) toteaa, poliittinen osallistuminen vauhdittaa myös muutoksia poliittisissa instituutioissa ja legitimoit ne yhteiskunnassa. Demokratian toimivuuden kannalta voidaankin ajatella, että nuorten tulisi pyrkiä muovaamaan omalla osallistumisellaan demokraattisia instituutioita, vaikka senhetkinen poliittinen agenda ei aina olisikaan heidän senhetkissä intressissään tai koskettaisi omaa välitöntä elämänpiiriä.

VIITTEET

¹ Efektikoodauksessa valitaan ensin yksi kategoria mielivaltaisesti (esim. ikäryhmämuuttujan kohdalla ‘15–19-vuotiaat’) ja se saa arvon –1 kaikilla muilla dummymuuttujilla. Kategoria jätetään pois ensimmäisestä regressiosta. Jotta saataisiin selville kerroin 15–19-vuotiaiden kategorialle, jätetään vuorostaan pois mielivaltaisesti jokin toinen kategoria (lisää efektikoodauksesta, ks. esim. Miles & Shevlin 2001, 51–52).

² ‘Oletteko kiinnostunut politiikasta? (Politiikka on laajempi käsite kuin pelkkä puoluepolitiikka. Poliitikalla ymmärretään kaikkia politiikan osa-alueita. Jos olette kiinnostunut mistä tahansa politiikan osa-alueesta, se lasketaan kiinnostukseksi politiikkaa kohtaan)’.

³ ‘Tuntuuko jokin poliittinen puolue Teistä läheisemmältä kuin muut puolueet (Puolue, jonka kanta on lähimpänä näkemyksiänne riippumatta siitä, mitä puoluetta äänestätte)?’

⁴ Summamuuttuja kysymyksistä ‘Kuinka usein Teistä tuntuu siltä, että politiikka on niin monimutkaista, että ette oikein ymmärrä, mistä on kyse?’ ja ‘Kuinka vaikeaa tai helppoa Teidän on muodostaa mielipiteenne politiikkaa koskevista kysymyksistä?’.

⁵ ‘Voiko mielestänne ihmisiin luottaa, vai onko niin, ettei ihmisten suhteen voi olla liian varovainen. Kertokaa mieli-

piteenne asteikolla nollasta kymmeneen, jossa nolla tarkoittaa, ettei ihmisten kanssa voi olla liian varovainen ja 10, että useimpiin ihmisiin voi luottaa’.

⁶ Taulukoissa 2 ja 3 on raportoitu regressiokertoimet, estimaattien keskivirheet ja niiden tilastollinen merkitsevyys. Regressiokerroin kertoo, kuinka paljon selitettävä muuttuja muuttuu kun selittävä muuttuja kasvaa yhden yksikön. Estimaatin keskivirhe puolestaan kuvaa hajontaa ennustettujen selittävän muuttujan arvojen ympärillä. Tilastollinen merkitsevyys testataan lineaarisessa regressiossa t-testin avulla. Testin tuloksena jokaiselle selittävälle muuttujalle saadaan t-arvo, jonka suuruuden perusteella arvioidaan eroako muuttujan kerroin tilastollisesti merkitsevästi nolasta. T-arvo saadaan jakamalla regressiokerroin estimaatin keskivirheellä.

⁷ Massapuolueen keskeisiä ominaisuuksia ovat suuri jäsenmäärä ja siihen pohjautuva organisaatio. Lisäksi jäsenistöllä oli keskeinen rooli puoluejohdon valinnassa. Kartelli-puolueen tyypillisiä piirteitä sen sijaan ovat puoluetoiminnan ammattimaistuminen, vieraantuminen kansalaisyhteiskunnasta, vaalisidonnaisuus, puolueen vahva suhde valtion, eliittikeskeisyys sekä puolueiden keskinäinen, eksklusiivinen yhteistyö (Jutila 2003, 15–16).

LÄHTEET

Bara, Judith. 2005. A Question of Trust: Implementing Party Manifestos. *Parliamentary Affairs* 58:3, 585–599.

Blais, André, Gidengil, Elisabeth, Nevitte, Neil ja Nadeau, Richard. 2004. Where Does Turnout Decline Come from?. *European Journal of Political Research* 43:2, 221–236.

Daalder, Hans. 1992. A Crisis of Party?, *Scandinavian Political Studies* 15:4, 269–288.

Dalton, Russell J. 2002. The Decline of Party Identifications. Teoksessa Russell J. Dalton ja Martin P. Wattenberg (toim.), *Parties Without Partisans*. Oxford: Oxford University Press.

Dalton, Russell J. ja Wattenberg, Martin P. 2002. Unthinkable Democracy: Political Change in Advanced Industrial

Democracies. Teoksessa Russell J. Dalton ja Martin P. Wattenberg (toim.), *Parties Without Partisans*. Oxford: Oxford University Press.

Duverger, Maurice. 1967. *Political Parties. Their Organization and Activity in Modern State*. London: Methuen and Co.

Easton, David. 1965. *A Systems Analysis of Political Life*. New York: Wiley.

Easton, David. 1975. A Re-Assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science* 5:4, 435–457.

ESS. 2006/2007. Jowell, Roger ja Central Co-ordinating Team, European Social Survey [tekijä]. Bergen: Norwegian Social Science Data Services [jakaja].

- Fieldhouse, Edward, Tranmer, Mark, Russell, Andrew. 2007. Something about Young People or Something about Elections? Electoral Participation of Young People in Europe: Evidence from a Multilevel Analysis of the European Social Survey. *European Journal of Political Research* 46:6, 797–828.
- Forbrig, Joerg. 2005. Introduction: Democratic Politics, Legitimacy and Youth Participation. Teoksessa Joerg Forbrig (toim.), *Revisiting Youth Political Participation. Challenges for Research and Democratic Practice in Europe*. Strasbourg: Council of Europe.
- FSD1260. Eduskuntavaalitutkimus 2003 [elektroninen aineisto]. Karvonen, Lauri, Paloheimo, Heikki ja Vaalit ja edustuksellinen demokratia Suomessa -tutkimusryhmä [tekijät], 2003. Espoo: Suomen Gallup [aineistonkeruu], 2003. Tampere, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2005.
- FSD2217. Nuorisobarometri 2006 [elektroninen aineisto], versio 1.0 (2006-11-08). Opetusministeriö. Nuorisoasiain neuvottelukunta (NUORA) & Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto [tekijät]. Espoo: TNS-Gallup [aineistonkeruu], 2006. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2006.
- Goodin, Robert E. 2009. *Innovating Democracy: Democratic Theory & Practice After the Deliberative Turn*. Oxford: Oxford University Press (in print).
- Gray, Mark ja Caul, Miki. 2000. Declining Voter Turnout in Advanced Industrial Democracies, 1950 to 1997. *Comparative Political Studies* 22:9, 1091–1121.
- Grönlund, Kimmo, Paloheimo, Heikki ja Sundberg, Jan. 2005. Kiinnittyminen politiikkaan. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Grönlund, Kimmo ja Setälä, Maija. 2007. Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout. *Comparative European Politics* 5:4, 400–422.
- Gunnthorsdottir, Anna, McCabe, Kevin ja Smith, Vernon. 2002. Using the Machiavellianism Instrument to Predict Trustworthiness in a Bargaining Game. *Journal of Economic Psychology* 23:1, 49–66.
- Hoikkala, Tommi ja Paju, Petri. 2002. Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Heikki Silvennoinen (toim.), *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 29, Nuorisotutkimusverkosto/Nuoristutkimusseura, julkaisuja 25.
- Häyhtiö, Tapio ja Rinne, Jarmo. 2007. Satunnaisesta poliitikosta refleksiiviseksi toimijaksi – Poliittisen osallistumisen muutoksesta. *Politiikka* 49:2, 76–89.
- Jutila, Karina. 2003. *Yksillä säännöillä, kaksilla korteilla? Empiirinen tutkimus Suomen Keskustan sisäisestä päätöksenteosta*. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 296. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Katz, Richard ja Mair, Peter. 1995. Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics* 1:1, 5–28.
- Key, V.O. Jr. 1964. *Politics, Parties and Pressure Groups*. New York: Crowell. Kirchheimer, Otto. 1990. The Catch-all Party. Teoksessa Peter Mair (toim.), *The West European Party System*. New York: Oxford University Press.
- Kitschelt, Herbert. 1995. *Radical Right in Western Europe: A Comparative Analysis*. Ann Arbor: Michigan University Press.
- Lane, Jan-Erik. 1978. On Easton's Theory: There Must be Limits to Confusion. *Politiikka* 20, 161–179.
- Leighley, Jan E. ja Nagler, Jonathan. 1992. Individual and Systemic Influences on Turnout: Who Votes?. *The Journal of Politics* 54:3, 718–740.
- Listhaug, Ola. 1995. The Dynamics of Trust in Politicians. Teoksessa Hans Dieter Klingemann ja Dieter Fuchs (toim.), *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press.
- Listhaug, Ola ja Wiberg, Matti. 1995. Confidence in Political and Private Institutions. Teoksessa Hans Dieter Klingemann ja Dieter Fuchs (toim.), *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press.
- Mattila, Mikko ja Sankiahon, Risto. 2005. Luottamus poliittiseen järjestelmään. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Martikainen, Tuomo ja Wass, Hanna. 2002. Laskeva äänestysaktiivisuus sukupolvi-ilmiönä. *Politiikka* 44:1, 17–30.
- Martikainen, Tuomo ja Fredriksson, Sami. 2006. *Vaalit ja politiikka. Pääkaupunkiseudun nuorten aikuisten poliittisen valinnat 1988–2004*. Helsinki: City of Helsinki Urban Facts.
- Mickelsson, Rauli. 2007. *Suomen puolueet: historia, muutos ja nykypäivä*. Tampere: Vastapaino.
- Miles, Jeremy ja Shevlin, Mark. 2001. *Applying Regression and Correlation: A Guide for Students and Researchers*. London: Sage.
- Miller, Arthur H. ja Listhaug, Ola. 1990. Political Parties and Confidence in Government: A Comparison of Norway, Sweden and the United States. *British Journal of Political Science* 20:3, 357–386.
- Mudde, Cas. 2007. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press. 15
- Nye, Joseph S. Jr. 1997. Introduction: The Decline of Confidence in Government. Teoksessa Joseph S. Nye, Philip D. Zelikow ja David C. King (toim.), *Why People Don't Trust Government*. Cambridge: Harvard U.P.
- Paakkunainen, Kari. 2007. *Nuorten poliittinen osallistuminen kahdeksassa Euroopan Unionin maassa (EUYOU-PART) – Kansallisten empiiristen tulosten vertailua ja tulkintaa*. Helsinki: Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta/Nuorisotutkimusverkosto.
- Paakkunainen, Kari ja Hoikkala, Tommi. 2007. Sukupolvi-kamppailun kutsu – nuorten yksilöllistynyt politiikkasuhte. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.), *Sukupolvi-politiikka: Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Paakkunainen Kari ja Myllyniemi, Sami. 2007. Tihentyvä sukupolvi-politiikka ja aktiivisuuden kasaantuminen. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.), *Sukupolvi-politiikka: Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Paloheimo, Heikki. 2008. Ideologiat ja ristiriitaisuudet. Teoksessa Heikki Paloheimo ja Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY.
- Panbianco, Angelo. 1988. *Political Parties: Organisation and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pekonen, Kyösti. 1997. Puoluevastainen mieliala Suomessa. *Politiikka* 39:1, 14–29.

- Peltola, Marja. 2007. Konventioita ja vaihtoehtoja – nuoret muuttuvan yhteiskunnan poliittisina toimijoina. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka: Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Poguntke, Thomas. 1996. Anti-Party Sentiment – Conceptual Thoughts and Empirical Evidence: Explorations into a Minefield. *European Journal of Political Research* 29:3, 319–344.
- Poguntke, Thomas ja Scarrow, Susan E. 1996. The Politics of Anti-Party Sentiment: Introduction. *European Journal of Political Research* 29:3, 257–262.
- Puhle, Hans-Jürgen. 2002. Still the Age of Catch-Allism? Volksparteien and Parteienstaat in Crisis and Re-Equilibrium. Teoksessa Richard Gunther, José Ramón Montero ja Juan J. Linz (toim.), *Political Parties. Old Concepts and New Challenges*. Oxford: Oxford University Press.
- Quintelier, Ellen. 2007. Differences in Political Participation Between Young and Old People. *Contemporary Politics* 13:2, 165–180.
- Räty, Reetta. 2002. Uusi sukupolvi – uutta politiikkaa? Nuorten kansanedustajaehdokkaiden poliittinen ajattelu. Teoksessa Villiina Hellsten, Tuomo Martikainen ja Kyösti Pekonen (toim.), *Vaalista vaaliin: vaalit, puolueet ja kansalaiset vuosituuhannen vaihteessa*. Acta politica 16. Helsinki: Yleisen valtion-opin laitos, Helsingin yliopisto.
- Schmitt, Herman ja Holmberg, Sören. 1995. Political Parties in Decline?. Teoksessa Hans Dieter Klingemann ja Dieter Fuchs (toim.), *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press.
- Stoker, Gerry. 2006. Explaining Political Disenchantment: Finding Pathways to Democratic Renewal. *The Political Quarterly* 77:2, 184–194.
- Strate, John M., Parrish, Charles J., Elder, Charles D. ja Ford III, Coit. 1989. Life Span Civic Development and Voting Participation. *American Political Science Review* 83:2, 443–464.
- Wass, Hanna. 2007. Generations and Socialization into Electoral Participation in Finland. *Scandinavian Political Studies* 30:1, 1–19.
- Wass, Hanna. 2008. *Generations and Turnout. The Generational Effect in Electoral Participation in Finland*. Acta politica 35. Helsinki: Yleisen valtion-opin laitos, Helsingin yliopisto.
- Weatherford, M. Stephen. 1992. Measuring Political Legitimacy. *American Political Science Review* 86:1, 149–166.
- Webb, Paul. 2002. Introduction: Political Parties in Advanced Industrial Democracies. Teoksessa Paul Webb, David Farrell ja Ian Holliday (toim.), *Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.